

บทความวิชาการ

: พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว

: ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมีเลนเนียล

.....

ภายใต้โครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นและมีสุข
เพื่อคนทำงานองค์กร

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

50 ปี การสถาปนาสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

Happy Family Project

= HAPPY
FAMILY =

คำนำ

บทความวิชาการเรื่อง “พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว : การค้นหาวิธีการศึกษาครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์” และ “ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมิลเลนเนียล” จัดทำขึ้นโดยโครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นและมีสุขเพื่อคนทำงานองค์กร ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทความวิชาการที่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินโครงการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นไปสู่ครอบครัวสุขภาวะของคนทำงานในองค์กรประเทศไทย (พ.ศ. 2560-2561) และโครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นและมีสุขเพื่อคนทำงานองค์กร (พ.ศ. 2562-2563)

บทความแรก เป็นการทบทวนการศึกษาประเด็นด้านครอบครัวในด้านพัฒนาการของวิธีการศึกษาและแนวคิดเชิงวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัวทางสังคมศาสตร์ ระยะที่ 2 พัฒนาการการศึกษาวิจัยครอบครัวที่เป็นระบบ (การศึกษาเชิงปริมาณ) และระยะที่ 3 การศึกษาเชิงคุณภาพ (อัตวิสัย/การศึกษาครอบครัวในมิติที่ซับซ้อน) บทความนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบครอบครัวที่มีความซับซ้อนและหลากหลายและ สามารถมองเห็นภาพของพัฒนาการทางด้านการศึกษาวิจัยทางด้านครอบครัวได้ทั้งในซีกโลกตะวันตกและในประเทศไทย

บทความที่สอง เป็นการศึกษา “ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานองค์กร” ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข บทความนี้เลือกคนทำงานเฉพาะที่อยู่ในกลุ่มมิลเลนเนียล (Millennial generation) ที่หมายถึงกลุ่มคนทำงานอายุระหว่าง 18-38 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนทำงานส่วนใหญ่ขององค์กรตัวอย่าง และเป็นกลุ่มคนทำงานที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มผลผลิต (productivity) รวมถึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

โครงการฯ หวังว่า บทความวิชาการทั้งสองบทความนี้จะจุดประกายให้ผู้ที่มีความสนใจศึกษาประเด็นด้านครอบครัว โดยเฉพาะความอบอุ่นและความมีสุขในครอบครัว สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการอ้างอิง นำไปปรับใช้ ขยายผล และต่อยอดการศึกษาได้ต่อไป เพื่อให้การศึกษาในประเด็นนี้ค้นพบความลุ่มลึกและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิรินันท์ ปิตักชิต)

หัวหน้าโครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นและมีสุขเพื่อคนทำงานองค์กร
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สารบัญ

01

พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว :
การค้นหาวิธีการศึกษาครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์

01

02

ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมิลเลนเนียล

17

บทความ วิชาการ

01

พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว : การค้นหาวิธีการศึกษาครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์

วากาโกะ ทาเคดะ, กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และ รศรินทร์ เกรย์

การอ้างอิงบทความนี้

วากาโกะ ทาเคดะ กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และ รศรินทร์ เกรย์. (2562). พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว: การค้นหาวิธีการศึกษาครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์. ใน จิตต์ ฤทธิรงค์ และคนอื่น ๆ (บรรณาธิการ). **ประชากรและสังคม 2562: ครอบครัวไทย...สะท้อนอะไรในสังคม**. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 486. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม

พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว : การค้นหาวิธีการศึกษาครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์

วากาโกะ ทาเคดะ¹, กาญจนา ตั้งชลทิพย์², และ รศรินทร์ เกรย์³

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการทบทวนการศึกษาในประเด็นครอบครัว โดยเน้นถึงพัฒนาการของวิธีการศึกษาและแนวคิดเชิงวิเคราะห์ในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งแบ่งพัฒนาการของวิธีศึกษาเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ระยะที่ 1 ความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัวทางสังคมศาสตร์ ระยะที่ 2 พัฒนาการศึกษาวิจัยครอบครัวที่เป็นระบบ (การศึกษา ครอบครัวเชิงปริมาณ) และระยะที่ 3 การศึกษาครอบครัวเชิงอัตวิสัย (subjective) ที่ศึกษาครอบครัวในมิติที่ซับซ้อน ซึ่งการศึกษาพัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัวจะทำให้เข้าใจรูปแบบครอบครัวที่ซับซ้อนและมีความหลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์บทความนี้เสนอถึงพัฒนาการของวิธีการศึกษาทางตะวันตก และอธิบายถึงพัฒนาการของวิธีศึกษาในประเทศไทย และข้อเสนอแนะ

คำสำคัญ : พัฒนาการ วิธีการศึกษา ครอบครัว เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ (อัตวิสัย)

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

^{2,3} รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

The methodological evolution of family studies : From the past to present

Wakako Takeda¹, Kanchana Tangchonlatip², and Rossarin Gray³

Abstract

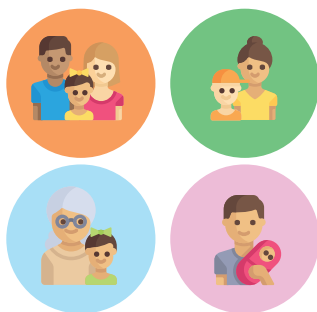
Drawn from a review of studies on the family, this paper examines the evolution of methodological and analytical approaches to the family in three stages : Stage 1 : Myths created by social science; Stage 2 : Development of systematic research on the family (quantitative dimensions of the family) ; and Stage 3 : Consideration of qualitative (subjective) /complex dimensions of the family. The paper discusses how we can apply these research approaches to understand diverse and complex forms of families in the globalizing world. The evolution of methodologies in western academic research is introduced followed by a discussion of family research in Thailand.

Keywords: evolution, methodology, family, quantitative, qualitative (subjective)

¹ Assistant Professor, Institute for Population and Social Research, Mahidol University

^{2,3} Associate Professor, Institute for Population and Social Research, Mahidol University

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความซับซ้อน เป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่กว้างขวาง ครอบครัวได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก และทุกคนย่อมมีประสบการณ์ชีวิตครอบครัว แต่สิ่งที่เราเชื่อเกี่ยวกับครอบครัวอาจไม่ถูกต้องสำหรับคนอื่น ครอบครัวมีความซับซ้อนและเป็นหัวข้อที่มีการถกเถียงกันทั้งเชิงทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์ (Gerson & Torres, 2015) การศึกษาครอบครัวในอดีตมาจากพัฒนาการศึกษาประชากรศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ (historical demography) และกระบวนการประวัติศาสตร์สังคมแบบใหม่

ในช่วงทศวรรษ 1960 ทำให้มีการศึกษาครอบครัวเชิงวิเคราะหฺ์และเป็นระบบในช่วงเวลาและสังคมต่างกัน และยังมีการทบทวนถึงความเชื่อ (myth) เกี่ยวกับครอบครัวในอดีต (Hareven, 1991; Kertzer, 1991) บทความนี้ได้ทบทวนการศึกษาในประเด็นครอบครัวในช่วงเวลาต่าง ๆ รวมถึงพัฒนาการของวิธีการและแนวคิดเชิงวิเคราะหฺ์ โดยแบ่งพัฒนาการเป็นสามช่วงเวลา และได้อภิปรายว่า เราจะนำวิธีการเหล่านั้นมาทำความเข้าใจรูปแบบครอบครัวที่มีความซับซ้อนและหลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร

พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัวทางสังคมศาสตร์

ระยะที่ 1 : ความเชื่อทางสังคมศาสตร์

ในอดีต ก่อนที่จะมีการศึกษาประเด็นครอบครัวอย่างเป็นระบบ นักวิชาการสายสังคมศาสตร์ได้สร้างแนวทางศึกษาและทฤษฎีหลักเกี่ยวกับครอบครัว (Goode, 1963; Hareven, 1991) การถกเถียงทางทฤษฎีทำให้เกิดการศึกษาวิจัยเรื่องครอบครัว นักวิชาการสายแนวคิดดัดนิยมการหน้าที่ (functionalism) ที่เป็นหนึ่งในแนวทางการศึกษาหลักในช่วงต้น - กลางศตวรรษที่ 20 ได้พยายามค้นหาบทบาทหน้าที่ของครอบครัวที่เป็นสากล ในทางสังคมวิทยา นักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้ศึกษาครอบครัวในสังคมอุตสาหกรรมในยุโรป และชี้ว่า ครอบครัวเดียวเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยครอบครัวขยายขนาดใหญ่เป็นรูปแบบหลักของครัวเรือนในช่วงก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรม (Parsons & Bales, 1955) แต่ในเวลาต่อมา มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่โต้แย้งว่า สังคมอุตสาหกรรมอื่นไม่ได้เป็นไปตามลักษณะเช่นนี้ เช่น สังคมญี่ปุ่น (Wilkinson, 1962) Goode (1963a) อธิบายว่า ในอดีตไม่เคยมีภาพรวมข้อมูลประชากรที่เป็นตัวเลขและยังไม่มี การตรวจสอบข้อมูล ในระยะนั้นจึงไม่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวจนกระทั่งถึงทศวรรษที่ 1960

ระยะที่ 2 : พัฒนาการการศึกษาวิจัยประเด็นครอบครัวอย่างเป็นระบบ (การศึกษาเชิงปริมาณ)

ในระยะที่ 2 มีการประยุกต์ใช้แนวทางด้านประชากรศาสตร์ในการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับครอบครัว โดยในช่วงต้นทศวรรษ 1960 เริ่มมีนักประวัติศาสตร์ใช้สถิติชีพ (เช่น การเกิด การแต่งงาน และการตาย) ในการศึกษาครอบครัวในอดีตในยุโรป เช่น ใช้เทคนิคประกอบสร้างครอบครัวขึ้นมาใหม่ (family reconstruction) ที่ Louis Henry พัฒนาขึ้นมา โดยนำข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ชีพ (เช่น การแต่งงาน การเกิด และการตาย) ที่บันทึกไว้ในโบสถ์ของตำบล (parish registries) มาใช้ในการศึกษา (Hareven, 1991) วิธีนี้สามารถใช้แทนการคาดประมาณขนาดประชากรในช่วงเวลาที่ยังไม่มีการทำสำมะโนประชากร (Sharlin, 1977) โดยก่อนที่จะมีการนำเทคนิคการประกอบสร้างครอบครัวขึ้นมาใหม่นั้น ข้อมูลที่มาจากการนับจำนวนการเกิด การตาย และการแต่งงานมีน้อยมาก และนักวิชาการเชื่อกันว่า สัดส่วนและข้อมูลในเรื่องเหล่านี้แสดงความสัมพันธ์กันแบบคงที่ (constant relationship) ระหว่างขนาดของประชากรกับเหตุการณ์ชีพต่าง ๆ (Sharlin, 1977)

Peter Laslett และคณะ (1965; 1972) ใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรในศตวรรษที่ 16 และได้แย้งแนวคิดกระแสหลักที่เชื่อว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมนำไปสู่การเกิดครอบครัวเดี่ยว โดยชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวชาวยุโรปจำนวนมากเป็นครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่ก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมแล้ว แนวคิดของ Laslett ได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการคนอื่น ๆ ซึ่งแม้ยังไม่สมบูรณ์นักในปัจจุบัน แต่งานวิจัยของนักวิชาการเหล่านั้นเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการศึกษาวิจัยครอบครัวที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐาน และทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัวที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนไป (Kertzer, 1991)

ระยะที่ 3 : การศึกษาเชิงคุณภาพ (อัตวิสัย)/การศึกษาครอบครัวในมิติที่ซับซ้อน

การวิเคราะห์ทางประชากรในประเด็นของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นการเน้นจำนวนคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวว่า ประกอบด้วยใครบ้าง (families live with) (เช่น สมาชิกครัวเรือนคือใคร) และพฤติกรรมของสมาชิกเหล่านั้น Gillis (1996) กล่าวว่า การเน้นมิติทางพฤติกรรมของครอบครัวมีข้อจำกัดทำให้เรามองไม่เห็นมิติทางสัญลักษณ์ของครอบครัว ซึ่งเขาเรียกว่า วิธีครอบครัว (families live by) เช่น พิธีกรรม ความเชื่อ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นครอบครัว Gillis เรียกร้องให้วงการศึกษาวิจัยให้ความสำคัญกับประเด็นที่ว่า ครอบครัวเป็นหน่วยผู้กระทำการต่าง ๆ และสัญลักษณ์เกี่ยวกับครอบครัวก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามความหมายที่ผู้คนให้กับสิ่งเหล่านั้น จากการทบทวนวรรณกรรม (Cinotto, 2006; Gillis, 1989; Jackson, Olive, & Smith, 2009) พบว่า กิจกรรมในครอบครัวที่เชื่อว่าเป็นสากลและมีมาตั้งแต่ในอดีตหลาย ๆ อย่าง เช่น การกินอาหารเย็นด้วยกัน วันหยุดพักผ่อนประจำปี งานแต่งงาน และพิธีศพ ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ในอังกฤษและอเมริกา กิจกรรมและความหมายของกิจกรรมเหล่านี้จึงมีความหลากหลายไปตามเวลาและสถานที่

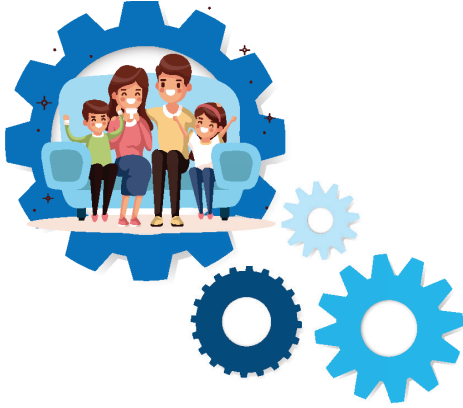
อีกประเด็นที่ Gillis ให้ความสำคัญ คือ ประสบการณ์เชิงอัตวิสัยในชีวิตจริงของครอบครัวนั้นไม่ได้สอดคล้องกับสิ่งที่เราวัดได้ในเชิงปริมาณเสมอไป ดังจะเห็นได้จากการใช้เวลาของครอบครัว (Gillis, 1996) ทุกวันนี้คนเราใช้เวลาส่วนใหญ่กับครอบครัวมากกว่าแต่ก่อน แต่ถึงกระนั้นหลายคนก็ยังบอกว่าต้องการมีเวลาให้ครอบครัวมากกว่านี้ การใช้เวลาอยู่ร่วมกันของครอบครัวจึงไม่ได้สะท้อนถึงจำนวนเวลาที่แท้จริง (เชิงปริมาณ) เพราะเรามีแนวโน้มที่จะบอกว่า ตนได้ใช้เวลาอยู่ด้วยกันในครอบครัวมากกว่าที่เป็นจริง Gillis จึงสรุปว่า ความไม่สอดคล้องกันนี้เป็นเรื่องของคุณภาพของการใช้เวลา ซึ่งเกิดขึ้นนอกบริบทของเวลาตามนาฬิกาและปฏิทิน เรื่องนี้นักประวัติศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ในอดีตมักจะมองข้าม

การไม่ได้ให้ความสนใจมิติเชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว ทำให้ความแตกต่างระหว่างจำนวนคนที่อยู่ในครอบครัวกับวิถีของครอบครัวไม่ชัดเจนไปด้วย ดังที่มีการกล่าวถึงในงานวิจัยหลายชิ้น (เช่น Ketzer, 1991) ชี้ว่า ครัวเรือน (household-families live with) และครอบครัว (family) ไม่ใช่คำที่ใช้แทนกันได้ (มีความหมายไม่เหมือนกัน) ครัวเรือนหมายถึง คนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ขณะที่ครอบครัวมีความหมายกว้างกว่า โดยหมายรวมถึงเครือญาติใกล้ชิดด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติ ครอบครัวและคนที่ไม่ใช่สมาชิกครอบครัวอาจอาศัยอยู่เดียวกัน หรือสมาชิกครอบครัวอาจไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันก็ได้ ดังนั้นครอบครัว จึงไม่ได้เป็นแค่พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของคนและทำกิจกรรมครัวเรือนด้วยกัน แต่ครอบครัวมีความหมายถึงพฤติกรรมของความเป็นครอบครัว แนวคิดเรื่องวิถีครอบครัวจึงมีความลึกซึ้งกว่าการศึกษาเรื่องการอยู่ร่วมกันหรือการอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

มุมมองทางประวัติศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของการปฏิบัติ และคุณค่าที่มนุษย์ให้กับสิ่งต่าง ๆ ในเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกันไป มุมมองเชิงประวัติศาสตร์นี้มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ ดังเช่น ครอบครัวที่มักได้รับอิทธิพลจากอดีตที่มีอยู่ก่อน โดยมักมองว่า ครอบครัวในอดีตดีกว่าในปัจจุบัน (Goode, 1963b) การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับพฤติกรรมและคุณค่าของมนุษย์ในเวลาและพื้นที่ ๆ แตกต่างกันไป และมุมมองในอดีตในหลายประเด็นก็ช่วยให้เราเข้าใจสังคมร่วมสมัยได้

วิธีการศึกษาครอบครัว ในโลกาภิวัตน์

วิธีการศึกษาครอบครัว ในบริบทของไทย

แนวคิดและวิธีการศึกษาครอบครัวที่นำเสนอข้างต้น เป็นการปูความคิดให้เห็นภาพสถานการณ์การศึกษาด้านครอบครัวในระดับสากล โดยเฉพาะของวงการวิชาการตะวันตก ที่แบ่งวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาครอบครัว เป็น 3 ระยะ ในส่วนนี้ขอพบทบทวนความเป็นความพยายามเชื่อมโยงสถานการณ์การศึกษาด้านครอบครัวของไทยตามระยะของวิธีวิทยาการศึกษาของตะวันตกที่นำเสนอไว้ข้างต้น โดยระยะของวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาของไทยนั้นอาจไม่ตรงกับของตะวันตกอย่างชัดเจน เนื่องจากบริบทและพัฒนาการทางวิชาการของไทยแตกต่างจากตะวันตกมาก อย่างไรก็ตาม แม้มีความแตกต่างกันและระยะของวิธีการศึกษาที่ใช้ไม่ตรงกับวิธีการศึกษาของตะวันตกทั้งหมด แต่ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของวิธีการศึกษาด้านครอบครัวของไทยได้ในระดับหนึ่ง

การทบทวนวรรณกรรมทำให้เห็นวิวัฒนาการของวิธีวิทยาการศึกษาครอบครัวในอดีต ทำให้เราเข้าใจพลวัตของครอบครัวในสังคมโลกาภิวัตน์ ดังที่ David Harvey กล่าวว่า การร่นเวลา (compressions of time and space) ในชีวิตครอบครัวยุคใหม่ และสังคมโลกาภิวัตน์ได้เร่งพลวัตนี้ (Harvey, 1990) ตัวอย่างเช่น มีครอบครัวจำนวนมากขึ้นที่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ก็ยังรู้สึกถึงความเป็นครอบครัว (Bryceson & Vuorela, 2002) มิติเรื่องเวลาของครอบครัวที่สามารถวัดได้เริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เวลาเกิด แต่งงาน และตาย จังหวะชีวิต และแต่ละช่วงเวลา หากเราจะทำความเข้าใจในพลวัตเหล่านี้ เราควรใช้ทั้งวิธีวิทยาทั้งเชิงภาววิสัย (objective) และ ในอัตวิสัย (subjective) ในการศึกษาครอบครัว การเข้าใจครอบครัวในภาพรวมเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อเราต้องการที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ของวิครอบครัวกับสวัสดิภาพ ความอยู่ดีมีสุข และสมาชิกครอบครัว

ระยะที่ 1 : ความเชื่อที่สังคมศาสตร์สร้างขึ้น

ความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัวของไทยมักผ่านมาทางความคิดเห็นสาธารณะ มีประเด็นที่คล้ายคลึงกับความเชื่อของตะวันตกในเรื่องของโครงสร้างครอบครัว ที่มองว่า การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจเป็นอุตสาหกรรม ส่งผลต่อโครงสร้างครอบครัว จากครอบครัวขยายที่มีสมาชิก 3 รุ่น เป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกที่ยังไม่แต่งงาน อย่างไรก็ตาม แม้ยังไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวคิดนี้ แต่มีหลักฐานจากการศึกษาที่ดูเหมือนจะสรุปไปในทางตรงกันข้าม ดังผลการศึกษาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ของนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาที่เข้ามาศึกษาสังคมไทยระบุชัดเจนว่า ครอบครัวไทยส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งเป็นลักษณะการอยู่อาศัยของไทยมาแต่ดั้งเดิมตามธรรมเนียมปฏิบัติของการอยู่อาศัยหลังแต่งงาน อีกทั้งข้อมูลจากการสำรวจ หรือจากสัมภาษณ์ประชากรในระยะหลังสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวเดี่ยวยังคงเป็นรูปแบบโครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่ของสังคมไทย แม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ครอบครัวขยายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (ชาย โพธิ์สิตา, 2552)

อดีต

ครอบครัวเดี่ยว

ครอบครัวขยาย

ปัจจุบัน

ครอบครัวเดี่ยว

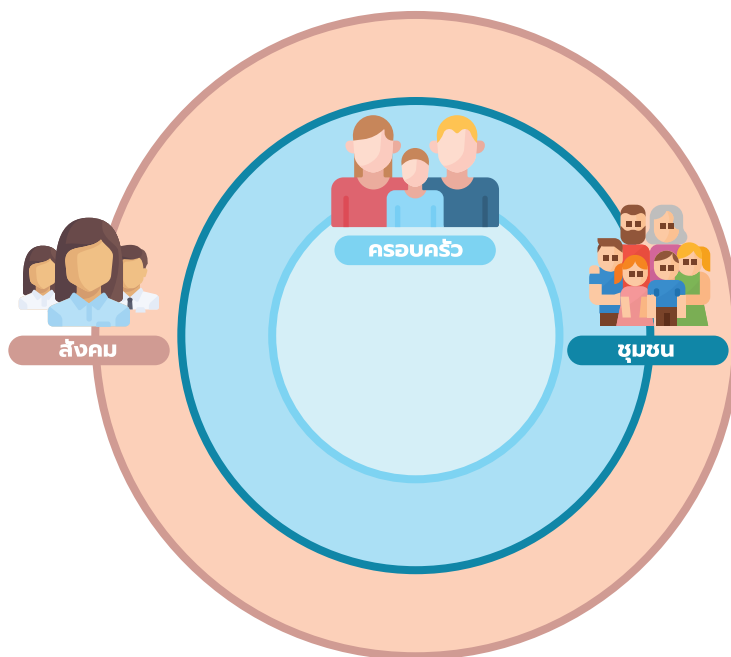
ครอบครัวขยาย

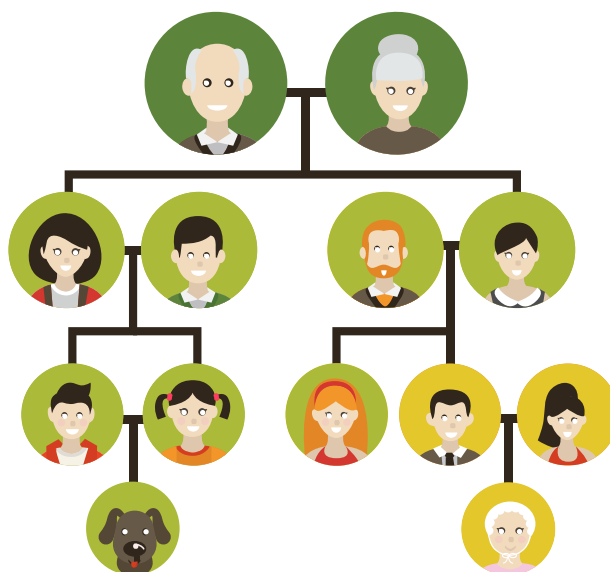
● ระยะที่ 2 : พัฒนาการการศึกษาวิจัยด้านครอบครัว อย่างเป็นระบบ

การศึกษาวิจัยด้านครอบครัวอย่างเป็นระบบของไทยที่นำเสนอในส่วนนี้ ได้รวมวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้วยมองว่า ทั้ง 2 วิธีวิทยาเป็นการศึกษาครอบครัวไทยที่เป็นระบบ เพียงมีวิธีการ กระบวนการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลที่มีแนวคิดพื้นฐานแตกต่างกัน

ในช่วงทศวรรษ 1950-1960 วิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาครอบครัวไทยนั้นไม่ได้เริ่มต้นจากการศึกษาเชิงปริมาณ แต่เริ่มต้นจากนักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาสังคมไทยในเวลานั้น โดยเป็นการศึกษาเชิงมานุษยวิทยา หรือชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ที่เน้นศึกษาชุมชนหรือหมู่บ้าน ในชนบทในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา เป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก ที่เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Potter, 1977; Limanonda, 1994) และยังมีนักวิชาการไทย เช่น ม.ร.ว. อคินรพีพัฒน์ (1984) ที่ศึกษาระบบสังคมไทย และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในระดับสังคม ชุมชน และครอบครัว

นักวิชาการเหล่านี้ มองลักษณะสังคมไทยที่เน้นโครงสร้างความสัมพันธ์ในสังคมไทย บทบาทหน้าที่ของครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว โดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงผลกระทบของระบบสังคมใหญ่ที่มีต่อครอบครัวไทย เป็นการมองถึงครอบครัวไทยในเชิงความสัมพันธ์เป็นหลัก โดยลักษณะความสัมพันธ์ไม่ได้เป็นเพียงความสัมพันธ์ของคนภายในครอบครัว แต่จะครอบคลุมไปถึงความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมที่กว้างออกไป การเป็นครอบครัวของสังคมไทยจึงผูกโยงเกี่ยวพันกับเครือญาติ ชุมชน และสังคม

การมองครอบครัวในลักษณะความสัมพันธ์กับบริบทที่นอกเหนือจากครอบครัว พบเช่นกันในการศึกษาของนักวิชาการไทยในทศวรรษ 2000 การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของ สายชล สัตยานุรักษ์ (2556) ได้พยายาม โยงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันของรัฐกับครอบครัวและเครือญาติ โดยวิเคราะห์ถึงการจัดระเบียบและควบคุมสังคม ของรัฐที่อาศัยครอบครัวและเครือญาติเป็นฐาน เพราะกลไกของรัฐยังไม่มีประสิทธิภาพพอ โดยยกตัวอย่างจาก บ้านทีกของ นิโกลาส์ แชรแวงส¹ ชาวฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และได้กล่าวถึงกฎหมาย ของไทยที่ระบุให้บุคคลในครอบครัวและเครือญาติรับผิดชอบความผิดที่คนในครอบครัวหรือเครือญาติกระทำ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ที่ญาติทางสายเลือดเท่านั้น แต่รวมถึงญาติจากการแต่งงานด้วย ดังหลักฐานทางราชการในปลายทศวรรษ ที่ 2430 ที่ระบุว่า ที่เมืองนครชัยศรีมีหญิง 2 คนถูกจำขังแทนลูกเขย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2556)

นอกจากนี้ ระบบเครือญาติ (kinship system) ที่มีลำดับชั้นได้สร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในครอบครัว และในสังคมนอกครอบครัวเกิดเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นลูกพี่ลูกน้อง เป็นผู้ใหญ่-ผู้น้อย และยังมีค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติจากคำสอนของพุทธศาสนา ความกตัญญูทดแทน การทดแทนบุญคุณ ซึ่งส่งผลมายังความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ที่พ่อแม่โดยเฉพาะพ่อที่มีอำนาจเหนือลูก และส่งอิทธิพลต่อชีวิตของลูก เช่น การเลือกคู่ครองของบุตร โดยเฉพาะลูกสาวที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อพ่อแม่ ด้วยการช่วยเหลือพ่อแม่ด้านเศรษฐกิจ ทั้งจากการทำงานและการแต่งงาน เช่น พ่อแม่จะเป็นผู้คัดเลือกลูกเขยที่จะช่วยเหลือครอบครัวด้านเศรษฐกิจ แรงงาน หรืออำนาจวาสนา เป็นต้น (Rabibhadana, 1984)²

¹ นิโกลาส์ แชรแวงส นักเดินทางชาวฝรั่งเศสที่ติดตามคณะเผยแผ่ศาสนาในช่วง พ.ศ. 2224-2229 บันทึกไว้ว่า “กฎหมายที่มีบทบัญญัติ ให้รับโทษแทนกันนั้น เป็นที่น่าสังเกตุว่ายากนักที่ผู้กระทำความผิดจะรอดพ้นอาญาไปได้ เพราะว่าแม้เจ้าตัวจะหลบหนีไปได้ เขาก็จะเอาตัวบิดา มารดา ญาติที่ใกล้ชิด และมิตรสหายมาจำจองไว้แทน จนกว่าผู้กระทำความผิดจะมาแสดงตัวต่อศาลเพื่อรับการพิจารณาลงโทษ” (สันต์ พ. โกมลบุตร, 2550 (ผู้แปล), ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม, อ้างใน สายชล สัตยานุรักษ์, 2556, หน้า15-16)

² อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาที่เชิงปริมาณที่พบว่า แม่พ่อแม่มีอิทธิพล แต่ลูกก็มีอิสระในการเลือกคู่ครองเองด้วยเช่นกันและบางครั้งพ่อแม่ก็มีส่วนร่วมในการช่วยตัดสินใจด้วย (Podhisita, 1984; Limanonda, 1984; Limanonda, 1985)

การศึกษาเชิงปริมาณ/ตัวเลข

ในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา มีการใช้วิธีวิทยาในการศึกษาครอบครัวในเชิงปริมาณมากขึ้น จนดูเหมือนเป็นวิธีการศึกษากระแสหลักของวิชาการไทย ทั้งการใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากร การสำรวจต่าง ๆ หรือที่เน้นการสำรวจประเด็นครอบครัวโดยตรง เป็นการศึกษาครอบครัวในลักษณะการอยู่อาศัยในครัวเรือน (families live with)

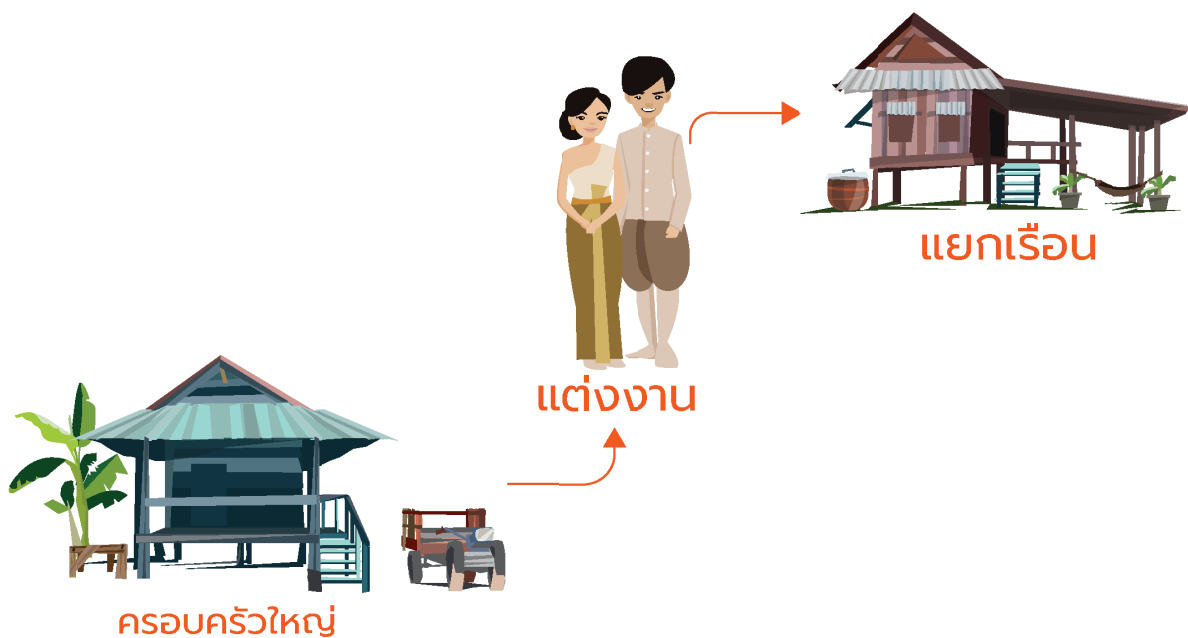

ปี 2503 ซึ่งประเทศไทยมีการสำมะโนประชากรที่ถือว่า เป็นการสำมะโนประชากรยุคใหม่ครั้งแรก (modern census) (รศรินทร์ เกรย์ อมรรักษ์ บุญนาค และ เรวดี สุวรรณพเก้า, 2551) ทำให้มีข้อมูลครัวเรือนที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรด้านครอบครัวได้ โดยเฉพาะโครงสร้างครอบครัว ขนาดครอบครัว ขณะเดียวกันก็มีการทำทะเบียนราษฎร ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลของบุคคลตามลักษณะประชากร เช่น อายุ เพศ รวมถึงข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของคน เช่น การเกิด การแต่งงาน การตาย และการย้ายถิ่น

ระหว่างปี 2506-2507 มีการสำรวจเกี่ยวกับครอบครัวไทย ซึ่งน่าจะเป็นการสำรวจเกี่ยวกับครอบครัว ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยเป็นการดำเนินการของนักวิชาการต่างประเทศ ชื่อ Harold Smith (1973) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในหมู่บ้านของประเทศไทย และได้ผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการอยู่อาศัยของ ครอบครัวไทยชนบท องค์ประกอบครอบครัว อายุเมื่อแรกสมรส และยืนยันถึงแนวโน้มของการเป็นครอบครัว เดี่ยวของสังคมไทย

ต่อมา ในช่วงทศวรรษ 1980-1990 มีการศึกษาครอบครัวในระดับที่กว้างขึ้น (large-scale) ในเชิงประชากรศาสตร์ (demographic perspective) และมีการใช้ข้อมูลจากการสำรวจต่าง ๆ มาวิเคราะห์ถึงขนาดครอบครัว ลักษณะครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจครอบครัวโดยตรง เช่น Family and Household Survey หรือการสำรวจอื่น ๆ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เช่น การสำรวจภาวะการทำงาน (Labor Force Survey) รวมถึงการสำรวจสำมะโนประชากรปีต่าง ๆ (Limanonda, 1995)

นอกจากนี้ ยังพบว่า ในการศึกษาครอบครัวไทยในบางประเด็นมีทั้งการศึกษาเชิงคุณภาพ และการศึกษาเชิงปริมาณ เช่น เรื่องการศึกษาถึงการอยู่อาศัยหลังแต่งงาน³ โดยในระยะแรก มีการศึกษาประเด็นนี้ในเชิงมานุษยวิทยาที่เสนอภาพว่า การแต่งงานของไทยเป็นการ “แต่งงานแยกเรือน” หรือเป็นการ “ออกเรือน” ของบุตร (Podhisita, 1984) ขณะเดียวกัน การศึกษาเชิงปริมาณจากการสำรวจพบรูปแบบการอยู่อาศัยหลังแต่งงานในลักษณะเดียวกัน โดยเป็นการปฏิบัติในสังคมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคเหนือและภาคอีสาน (Limanonda, 1995) เป็นการอยู่อาศัยที่สะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะการเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) (Limanonda, 1994) เป็นวิธีการศึกษาสองแนวทางที่ให้ข้อมูลสนับสนุนกันและกัน

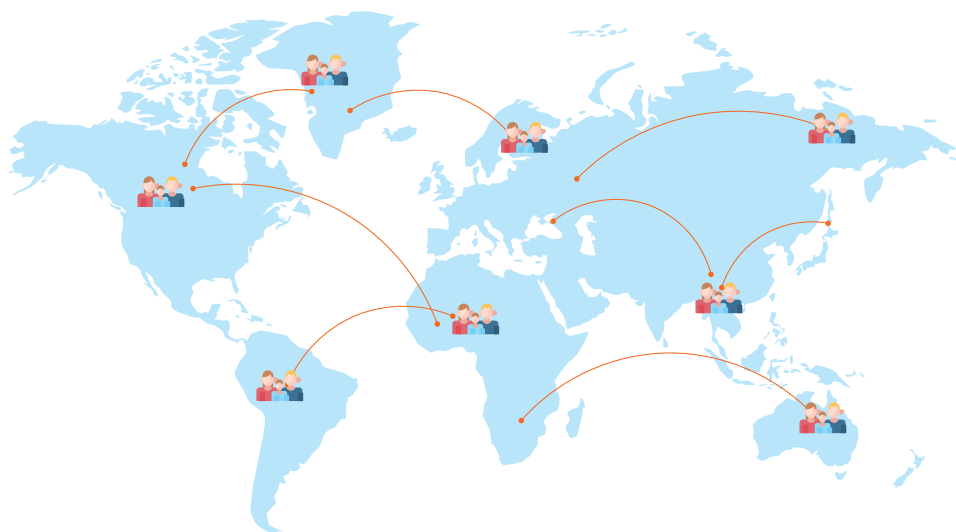
³ ที่น่าสนใจ คือ ในบันทึกของบาทหลวงลาซาลูแบร์ ที่เข้ามาพร้อมคณะทูตฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็เคยกล่าวถึงและระบุชัดเจนถึงการอยู่อาศัยหลังแต่งงานของคู่สมรสที่เป็นการอยู่กับฝ่ายครอบครัวของฝ่ายหญิงก่อน (matrilocal residence) จากนั้น จึงแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก “...จากที่นั่น (โรงสำหรับทำพิธี) เขาก็นำคู่บ่าวสาวไปสู่เรือนหอซึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยวอีกหลังหนึ่งเป็นการของเจ้าบ่าวที่จะต้องปลูกสร้างขึ้นด้วยทุนรอนของตัวเองอีกเหมือนกัน ตั้งอยู่ภายในรั้วไม้ไผ่อันเป็นภายในบริเวณบ้านของบิดามารดาของฝ่ายหญิง คู่แต่งงานใหม่จะพำนักอยู่ที่เรือนหอนี้ 3-4 เดือน แล้วจึงแยกไปปลูกเรือนอยู่ในที่แห่งใหม่ตามใจชอบของตนเองต่อไป” (สันต์ ท. โกมลบุตร, 2557, หน้า 164)

ระยะที่ 3 : การศึกษาเชิงคุณภาพ (อัตวิสัย)/การศึกษาครอบครัว ในมิติที่ซับซ้อน

วงวิชาการของไทยอาจอยู่ในช่วงเริ่มต้นของระยะนี้ เพราะพบว่า งานวิชาการเกี่ยวกับครอบครัวส่วนใหญ่ยังคงเน้นการศึกษาในลักษณะตัวเลข หรือภววิสัยอยู่ อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาครอบครัวในมุมมองที่นอกเหนือจากมุมมองทางประชากรศาสตร์เป็นการตีความครอบครัวในเชิงการเมืองหรือประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการใช้อำนาจรัฐผ่านมาทางสถาบันครอบครัว หรือการใช้สถาบันครอบครัวเป็นเครื่องมือของรัฐ ดังงานของ ธเนศ วงศ์ยานนาวา (ประชาไท, 2562)

วิธีการศึกษาครอบครัวในโลกาภิวัตน์

พลวัตของครอบครัวในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ การสื่อสารและเทคโนโลยี ส่งผลต่อความหมายของครอบครัวที่เปลี่ยนไป รวมถึงรูปแบบครอบครัวที่มีความหลากหลายมากขึ้น ครอบครัวในยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่เพียงการมีพ่อแม่และลูกเท่านั้น แต่มีรูปแบบใหม่ๆ ของครอบครัวเกิดขึ้น ผ่านมุมมองของการอยู่อาศัยร่วมกัน ที่มองโครงสร้างครอบครัวเป็นหลัก เช่น ครอบครัวที่อยู่คนเดียว ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวเป็นพี่น้องกัน ครอบครัวที่เป็นการอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ หรือครอบครัวที่ ชาย โฟธิสิดา (2552) เรียกว่า ครอบครัวโลกาภิวัตน์ เช่น ครอบครัวที่มีคู่สมรสเป็นคนต่างชาติ ครอบครัวคนต่างชาติที่ เข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือครอบครัวคนไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งในการศึกษาครอบครัวโลกาภิวัตน์นี้ นอกจากนำเสนอออกมาเป็นตัวเลขให้เห็นแนวโน้มของจำนวนที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังสามารถขยายขอบเขตการศึกษาไปถึงคุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่ในครอบครัวเหล่านี้ ซึ่งต้องใช้วิธีวิทยาที่จะให้คำตอบที่ลึก และตอบคำถามของการมีคุณภาพชีวิตที่แท้จริง

ดังนั้น วิธีวิทยาการศึกษาครอบครัวในปัจจุบันทั้งการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้พัฒนาวิธีการศึกษา ตลอดจนเครื่องมือที่ให้ข้อมูลและคำตอบการวิจัยที่ค่อนข้างละเอียด และครอบคลุม โดยการศึกษาเชิงปริมาณพยายามสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดที่เป็น การวัดเชิงอัตวิสัย (subjective) หรือเป็นนามธรรม เช่น งานวิจัยหลาย ๆ งานที่พยายาม พัฒนาตัวชี้วัดความแน่นแฟ้นในครอบครัว ความผูกพันในครอบครัว โดยไม่จำเป็นต้อง อาศัยอยู่ด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรสูง (Gray, Chamrathirong, Pattavanich & Prasartkul, 2013) ในขณะเดียวกัน การศึกษาเชิง คุณภาพก็สามารถช่วยให้ได้คำตอบที่ละเอียดลึกซึ้ง และสามารถสนับสนุนข้อมูลการศึกษา เชิงปริมาณให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์มากที่สุด การใช้วิธีวิทยาที่เหมาะสมจะนำไปสู่ การศึกษาความหมาย นิยาม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ในสังคมที่ มีความซับซ้อนได้ถูกต้องและชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สีดา. (2552). บทใหม่โรง เกิดอะไรขึ้นกับครอบครัว. ใน ชาย โพธิ์สีดา และสุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ), *ประชากร และสังคม 2552 ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงผ่านทางสังคมและประชากร*. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประชาไท. (2562). “ครอบครัวจินตกรรม” มองชาติไทยผ่านอุปลักษณ์แบบครอบครัว. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2562 จาก <https://prachatai.com/print/80662>
- รศรินทร์ เกรย์ อมรรักษ์ บุญนาค และ เรวดี สุวรรณนพเก้า. (2551). *พัฒนาการ การจัดทำทะเบียนราษฎร และสำมะโนประชากรในประเทศไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สันต์ ท. โกมลบุตร (ผู้แปล). (2557). *จดหมายเหตุ ลาซาลแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2556). ครอบครัว เครือญาติ และความสัมพันธ์ระหว่างเพศในสังคมอยุธยา. ใน จักรทิพย์ นาถสุภา (บรรณาธิการ), *ด้วยรัก ความเป็นครอบครัว และชุมชนในสังคมไทย รวมบทความในโอกาสศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. จักรทิพย์ นาถสุภา อายุ 72 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.
- Bryceson, D., & Vuorela, U. (2002). *The transnational family: New european frontiers and global networks*. Oxford and New York: Berg.
- Cinotto, S. (2006). “Everyone would be around the table”: American family mealtimes in historical perspective, 1850-1960. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2006(111), 17-33.
- Gerson, K., & Torres, S. (2015). *Changing family patterns and family life*. Hoboken, NJ: Wiley and Sons.
- Gillis, J. R. (1989). Ritualization of middle-class family life in nineteenth century Britain. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 3(2), 213-235.
- Gillis, J. R. (1996). Making time for family: The invention of family time (s) and the reinvention of family history. *Journal of Family History*, 21(1), 4-Y 21.
- Goode, W. J. (1963a). The process of role bargaining in the impact of urbanization and industrialization on family systems. *Current Sociology*, 12(1), 1-13.
- Goode, W. J. (1963b). *World revolution and family patterns*. Oxford: Free Press Glencoe.
- Gray, R. S., Chamratrithirong, A., Pattaravanich, U., & Prasartkul, P. (2013). Happiness among adolescent students in Thailand: Family and non-family factors. *Social Indicators Research*, 11, 703 - 719. DOI: 10.1007/s11205-011-9954-y.
- Hareven, T. K. (1991). The history of the family and the complexity of social change. *The American Historical Review*, 96(1), 95-124.
- Harvey, D. (1990). *The condition of postmodernity: An enquiry into the conditions of cultural change*. Oxford: Blackwell.
- Jackson, P., Olive, S., & Smith, G. (2009). Myths of the family meal: Re-reading Edwardian life histories. In P. Jackson (Ed.), *Changing Families, Changing Food* (pp. 131-145). London: Palgrave Macmillan UK.

- Kertzer, D. I. (1991). Household history and sociological theory. *Annual Review of Sociology*, 17(1), 155-179.
- Laslett, P. (1965). *The world we have lost: Further explored*. London: Methuye.
- Laslett, P., & Wall, R. (1972). *Household and family in past time*. Cambridge: University Press.
- Limanonda, B. (1995). Families in Thailand: Beliefs and realities. *Journal of Comparative Family Studies*, 24(1), 67-82.
- Limanonda, B. (1994). Family formation in rural Thailand: Evidence from the 1989-90 Family and Household Survey. In *Tradition and Change in the Asian Family*. Honolulu: East-West Center.
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). *Family, socialization and interaction process*. New York: The free press.
- Podhisita, C. (1984). Marriage in rural Northeast Thailand: A household perspective. In Aphichat Chamratrithirong, *Perspectives on Thai marriage (pp. 71-110)*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Potter, S.M. (1977). *Family life in a northern Thai village*. Berkeley: University California Press.
- Rabibhadana, A. (1984). Kinship, marriage and the Thai social system. In Aphichat Chamratrithirong, *Perspectives on Thai marriage (pp. 1-27)*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Sharlin, A. N. (1977). Historical demography as history and demography. *American Behavioral Scientist*, 21(2), 245-262.
- Smith, Harold E. (1973). The Thai family: Nuclear or extended. *Journal of Marriage and the Family*, 35(1), 136-141.
- Wilkinson, T. O. (1962). Family structure and industrialization in Japan. *American Sociological Review*, 27(5), 678-682.

02

ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมีเลนเนียล

วรรณิ หุตะแพทย์ และ วิภาพร จารุเรืองไพศาล

การอ้างอิงบทความนี้

วรรณิ หุตะแพทย์ และ วิภาพร จารุเรืองไพศาล. (2562). ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมีเลนเนียล. ใน จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และคนอื่น ๆ (บรรณาธิการ). **ประชากรและสังคม 2562: ครอบครัวไทย...สะท้อนอะไรในสังคม**. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 486. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม

ครอบครัวอบอุ่นของ คนทำงานมิลเลนเนียล

วรรณิ หุตะแพทย์¹ และ วิภาพร จารุเรืองไพศาล²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องครอบครัวอบอุ่นใน 3 องค์ประกอบคือ ความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข ของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล (millennial generation) ที่ทำงานในองค์กร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วส่งผลต่อความอบอุ่น ความเข้มแข็งและความสงบสุขของครอบครัวคนทำงานในองค์กร หากครอบครัวไม่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตต่างๆ ที่กระทบกับครอบครัวคนทำงาน อาจทำให้องค์กรเกิดความเสี่ยงและผลผลิตตกต่ำ เพราะคนทำงานกลุ่มนี้ถือเป็นกำลังหลักที่มีความสำคัญยิ่ง การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณส่วนหนึ่งของโครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นไปสู่ครอบครัวสุขภาพของคนทำงานองค์กรในประเทศไทยนำร่องกลุ่มตัวอย่างคือ คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล อายุระหว่าง 18-38 ปี (ณ ปี 2561) จำนวน 2,926 คน

ผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นของคนทำงาน
กลุ่มมิลเลนเนียลอยู่ในระดับ

ความอบอุ่น
อยู่ในระดับมาก
75.1
คะแนน

ความสงบสุข
อยู่ในระดับมาก
77.8
คะแนน

ปานกลาง
71.3
คะแนน

ความเข้มแข็ง
อยู่ในระดับปานกลาง
60.8
คะแนน

จากค่าคะแนนแสดงให้เห็นว่า คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลมีความสงบสุขและความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก (75.0-100.0 คะแนน) แต่มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับปานกลาง (50.0-74.9 คะแนน) ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการมีบุตรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อดัชนีความอบอุ่นของคนทำงานที่เกิดระหว่าง พ.ศ.2523-2543 ซึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะงานและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเลี้ยงดูบุตร

คำสำคัญ : คนทำงาน มิลเลนเนียล ครอบครัวอบอุ่น

^{1,2} นักวิจัย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Working millennials' family harmony

Wanee Hutaphaed¹ and Wipaporn Jaruruengpaisan²

Abstract

This paper aims to study three components of happy families including warmth, strength, and harmony among millennial corporate workers. Rapid economic and social changes may affect the warmth, strength and harmony of families among millennial workers. If workers' families are not prepared for such changes, a sudden change could cause a crisis for them. This may cause risks for organizations and may result in declining productivity among these workers who are key members of the labor force in many organizations. This study uses quantitative data from the study "From Family Harmony Development to a Healthy Family among Employed Workers in Thailand". The sample includes millennial workers age 18-38 years (as of 2018). The sample size is 2,926 people.

The results of the study showed that the average happy family index score among millennial workers was **moderate**

**Warmth and
harmony**
75.1
points

Respectively
77.8
points

71.3
points

**Strength
at moderate**
60.8
points

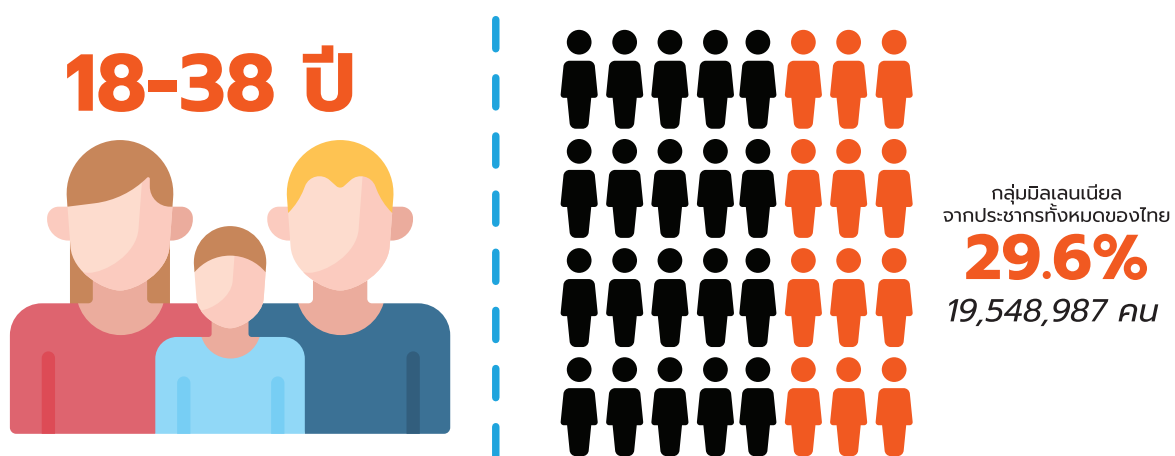
Based on the scores, it is apparent that the millennial workers score at a high level for harmony and warmth (75.0- 100.0 points) and a moderate level for the strength (50.0-74.9 points). The results of the study reflect that childbearing is an important factor that affects the warmth index of workers born during the year 1980-2000 as the nature of work and the environment may not be conducive to child caring.

Keywords: workers, millennial, happy families

^{1,2} Researcher, Institute for Population and Social Research, Mahidol University

ดัชนีครอบครัวอบอุ่นของครอบครัวคนทำงานมีเลนเนียล

ลักษณะของคนรุ่นใหม่

ความคิด

ความเชื่อ

การดำเนินชีวิต

ความทะเยอทะยาน

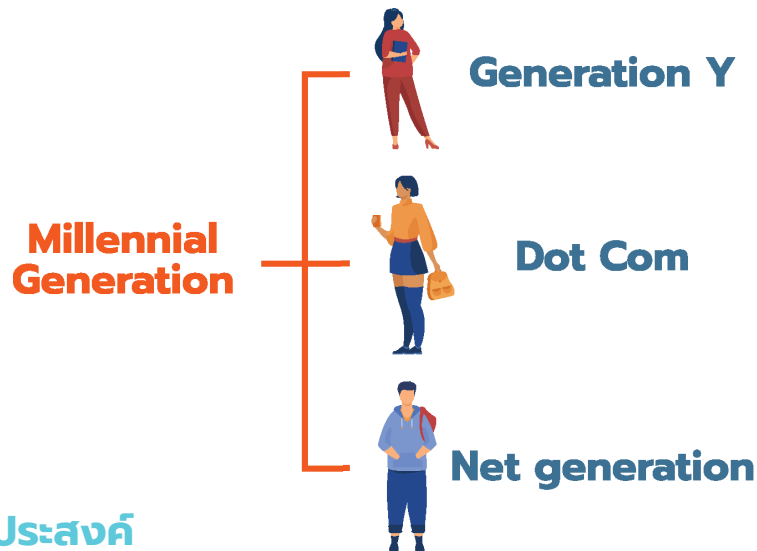
บทนำ

บทความเรื่อง “ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมิลเลนเนียล” ใช้ข้อมูลส่วนหนึ่งจากโครงการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นไปสู่ครอบครัวสุขภาพของคนทำงานองค์กรในประเทศไทย (Family Harmony Development to Healthy Family among Employed Workers in Thailand) ปี 2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสถานการณ์ดัชนีครอบครัวอบอุ่นของครอบครัวคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข คนทำงานกลุ่ม มิลเลนเนียล (millennial) หมายถึง กลุ่มคนที่เติบโตในช่วงเปลี่ยนผ่านสหัสวรรษ เป็นกลุ่มคนที่เกิด ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ถึงต้นทศวรรษที่ 2000 (Dimock, 2019) ที่มีอายุระหว่าง 18-38 ปี (ณ ปี 2561) ปัจจุบันหนึ่งในสี่ของประชากรไทยเป็นประชากรกลุ่มมิลเลนเนียล มีจำนวน 19,548,987 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6 ของประชากรไทยทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) และเป็นกลุ่มคนทำงานส่วนใหญ่ในหลาย ๆ องค์กร ที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มผลผลิต (productivity) ลดต้นทุนการผลิต ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และลดการสูญเสียทรัพยากร (Myers & Sadaghiani, 2010)

ประชากรกลุ่มมิลเลนเนียล เป็นกลุ่มประชากรวัยทำงานที่เป็นอัตรากำลังหรือทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต (เจตน์ รัตนจินะ, ธนะภูมิ ธีรารักษ์, และ พรชัย สิทธิศรีธนย์กุล, 2016) มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน (เจนเนอเรชั่นเอ็กซ์) อย่างชัดเจน ทั้งทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ และการดำเนินชีวิต คือ มีความทะเยอทะยาน ความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ ต้องการรูปแบบชีวิตที่มีความยืดหยุ่นสูง ต้องการชีวิตที่ท้าทาย รวมถึงมีความเป็นปัจเจกสูง ยอมรับการอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงาน (เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล และคณะ, 2557) ซึ่งอาจมีผลต่อการสร้างครอบครัวที่แข็งแกร่งสามารถสร้างบุคลากรของประเทศที่มีคุณภาพ เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก โดยพ่อมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายในครอบครัว แม่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกและดูแลเรื่องงานบ้าน ลูกมีหน้าที่เชื่อฟังพ่อแม่ (Parsons, 2007) การสร้างครอบครัวในปัจจุบันมีความหลากหลายของความสัมพันธ์ ครอบครัวไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากแนวคิดดั้งเดิมที่เป็นบรรทัดฐาน เช่น การแต่งงานของชายหญิง และการจดทะเบียนสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย การสร้างครอบครัวอาจเป็นเพียงแค่คนสองคนตกลงที่จะใช้ชีวิตผูกพันกัน อยู่เคียงข้างกันไม่ว่าจะในช่วงเวลาที่มีทุกข์หรือสุข หากสมาชิกในครอบครัวสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งเสริมให้ครอบครัวเข้มแข็ง ช่วยให้สามารถเผชิญกับวิกฤตและผ่านพ้นปัญหาไปได้ (ภูเบศร์ สมุทรจักร, ธีรณัฐ ก้อนแก้ว, และ วิภูวัน อุเต็น, 2560) หากครอบครัวไม่มีความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุขมากเพียงพอ สังคมไทยก็จะอ่อนแอลงไปด้วย

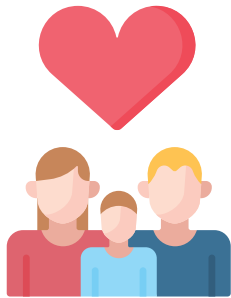
บทวนวรรณกรรม เจนเนอเรชันมิลเลนเนียล (Millennial Generation)

คือ กลุ่มประชากรที่เติบโตในช่วงเปลี่ยนผ่านสหัสวรรษ (millennium) เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดในช่วงทศวรรษที่ 1980 ถึงต้นทศวรรษที่ 2000 (Dimock, 2019) อายุระหว่าง 18-38 ปี (ณ ปี 2561) มีการเรียกกันหลายชื่อ ได้แก่ generation Y, Dot Com, net generation และ millennial generation (Martin, 2005) ประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีมองโลกในแง่ดี ชอบทำงานเป็นทีมไม่ชอบทำตามกฎระเบียบ ฉลาด ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตลอดเวลา (เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล, และคณะ 2557) ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน และมีความสุขในการทำงานมากกว่าจำนวนเงินที่ได้รับจากการทำงาน (ดลัด จันทรเสนา , 2550)

ครอบครัวพึงประสงค์

ครอบครัวที่มีความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข เป็นครอบครัวพึงประสงค์ของทุกคน นิติยา คชภักดี (2546) ที่ประเมินครอบครัวอยู่ดีมีสุขและจำแนกองค์ประกอบของครอบครัวอยู่ดีมีสุข ซึ่งพบว่า ครอบครัวอยู่ดีมีสุข มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ 1) สัมพันธภาพในครอบครัว โดยพิจารณาจากการที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้า มีการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาครอบครัว เด็กในครอบครัวไม่เคยหนีออกจากบ้าน ปัญหาครอบครัวแตกแยก (การจดทะเบียนสมรสและทะเบียนหย่า) และ 2) ความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองของครอบครัว โดยพิจารณาจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ประจำสูงกว่ารายจ่ายในอัตราร้อยละ 10 ต่อครัวเรือนทั้งหมด เช่นเดียวกับการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวพึงประสงค์ด้านครอบครัวเข้มแข็งของ ยุทธนา ไชยจุลกุล และคณะ (2552) ที่พบว่า หัวใจสำคัญความเข้มแข็งของครอบครัว ได้แก่ ความรัก ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การที่สมาชิกในครอบครัวไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันดูแลเอาใจใส่กัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทอดทิ้งกันเมื่อเกิดปัญหา ไม่พูดโกหกหลอกลวงกัน เช่นเดียวกับการศึกษาของ บังอร เทพเทียน และคณะ (2551) ที่พบว่า ครอบครัวพึงประสงค์คือ ครอบครัวที่สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ มีความสมดุลทางรายได้กับรายจ่าย และครอบครัวมีขนาดเล็กลงจากเดิมโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คนต่อครอบครัว และมีแนวโน้มในอนาคตว่า จะเป็นครอบครัวอยู่เดี่ยว ๆ มากขึ้น

อบอุ่น

เข้มแข็ง

สงบสุข

หากครอบครัวใดมีลักษณะดังกล่าว คือ เป็นครอบครัวอยู่ดีมีสุขหรือครอบครัวที่มีความสุข ถือเป็นครอบครัวพึงประสงค์ ครอบครัวนั้นก็จะเปี่ยมไปด้วยความอบอุ่นและเข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมสมาชิกให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมส่งต่อบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับองค์กร

อิทธิพลของครอบครัวต่อการทำงาน

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจกัน ให้กำลังใจสนับสนุนซึ่งกันและกัน ครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของทุกคนอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ มีงานวิจัยด้านผลกระทบจากครอบครัวต่อคุณภาพชีวิตคนทำงานเป็นได้ทั้งผลทางลบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรืออาจทำให้เกิดผลทางบวกที่ก่อให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน อาทิ การศึกษาของพัทน์ย แก้วแพง, รัญลักษณ์ ขวัญสุข, และณัฐนิชา ไชยเอียด (2549) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสังคมและชีวิตครอบครัวมีอิทธิพลทางบวก (** $p < 0.05$) ต่อคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าอิทธิพลของปัจจัย อายุ สถานภาพสมรส การมีกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการเมือง ระยะเวลาการปฏิบัติงาน สุขภาพกายและจิต ชีวิตการทำงานและรายได้(เงินเดือน) และสวัสดิการ มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคู่สมรสที่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จะมีความรักความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และจะแสวงหาความก้าวหน้าในงานมากกว่าคนโสด ส่งผลให้ผลลัพธ์ของการทำงานเป็นไปตามเป้าหมาย และการศึกษาของสนธยา พุกษัทยานนท์ และนิตยา เงินประเสริฐศรี (2559) เรื่องความเครียดในงานของข้าราชการตำรวจไทย ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจมีความเครียดด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และด้านปัญหาส่วนตัว แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งในครอบครัว และการไม่มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ขาดสมาธิ อาจเกิดอันตราย

ขณะปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่นเดียวกับการศึกษาของ รักพงศ์ พัยคมาคม และ อาณัติ ตะปินตา (2558) ที่พบว่า ปัจจัยด้านอายุ อายุงาน รายได้ สวัสดิการ จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีผลต่อความเครียดและประสิทธิภาพในการทำงานและความพอใจในงานของคนงานเก็บขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากความเพียงพอระหว่างรายได้กับรายจ่ายขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็นสำคัญ สะท้อนถึงความสามารถในการพึ่งพาตนเองของครอบครัวด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความสุขในการทำงานของคนในครอบครัว

ระเบียบวิธีวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มาจากโครงการ “การสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นไปสู่ครอบครัวสุขภาวะของคนทำงานองค์กรในประเทศไทย ปี 2561” (Family harmony development to healthy family among employed workers in Thailand) จากองค์กรที่เป็นภาคีเครือข่ายโครงการ “การพัฒนาสร้างเสริมความสุคนทำงานเพื่อความยั่งยืนโดยการดำเนินงานในรูปแบบศูนย์วิจัยความสุขคนทำงานแห่งประเทศไทย” จำนวน 100 องค์กร ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) ได้แก่ การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) และการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative approach)

1) การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1) การสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth interview) เพื่อนำผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นบริบทคนทำงานทุกภาคส่วนในสังคมไทยมาสังกัดเป็นตัวชี้วัดแบบสอบถามสำหรับการสำรวจ

1.2) การจัดประชุมเพื่อค้นหาอนาคต (future search conference) เป็นเทคนิคในการพัฒนาแบบสอบถามที่ใช้การมีส่วนร่วมของคนในองค์กรเพื่อค้นหาอนาคตในการสร้างเสริม “ครอบครัวอบอุ่น” ด้วยการหาเป้าหมายร่วมกัน

การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

เป็นการประเมิน “ครอบครัวอบอุ่น” ของคนทำงานใน 100 องค์กร กลุ่มตัวอย่างคือคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลจำนวน 2,926 คน อายุระหว่าง 18-38 ปี (ณ ปี 2561) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

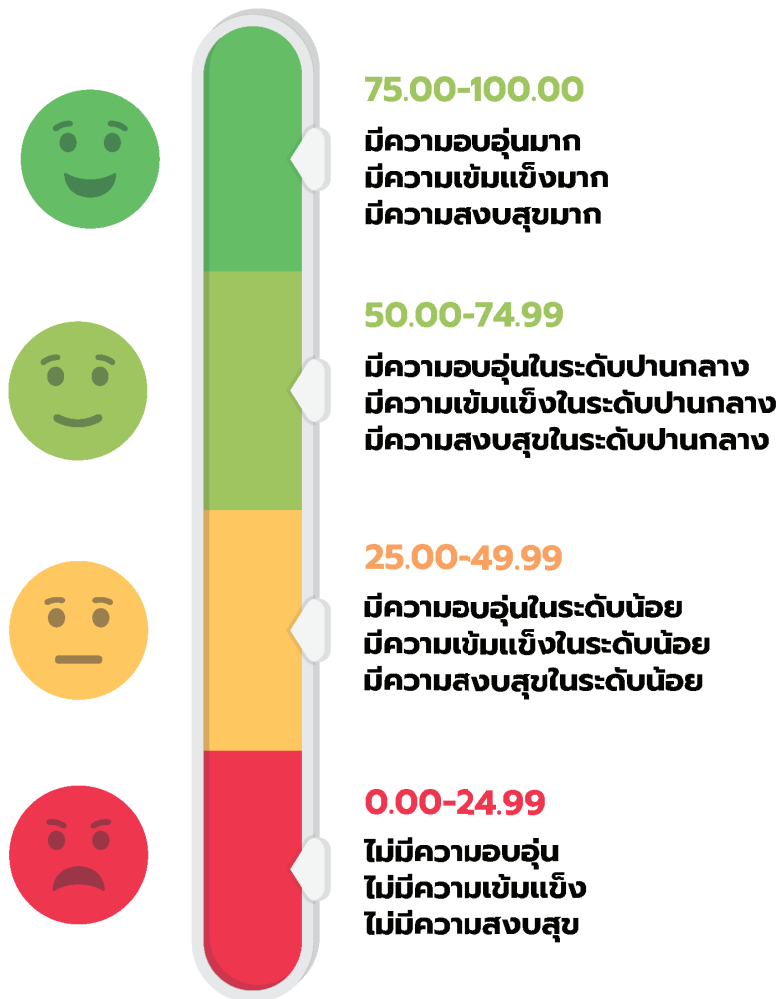
2.1) เป็นองค์กรภาคีเครือข่ายที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยในมิติครอบครัวดี อยู่ในระดับ 65 คะแนนขึ้นไป

2.2) เป็นองค์กรที่กระจายอยู่ใน 5 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ 18 องค์กร ภาครัฐวิสาหกิจ จำนวน 2 องค์กร ภาคเอกชนจำนวน 60 องค์กร ภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวน 18 องค์กร และภาควิสาหกิจชุมชนจำนวน 2 องค์กร

เครื่องมือประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้พัฒนาจากเครื่องมือประเมิน “ครอบครัวอบอุ่น” จำนวน 15 ข้อของสำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็กเยาวชนและครอบครัวที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว บทบาทหน้าที่ของครอบครัว และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว โดยมีการปรับข้อคำถามบางข้อ รวมถึงการเพิ่มข้อคำถามที่สกัดจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้แบบประเมินครอบครัวอบอุ่นมีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานองค์กรในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความอบอุ่น มี 2 องค์ประกอบ คือ สัมพันธภาพในครอบครัวและบทบาทหน้าที่ 2) ความสงบสุข และ 3) ความเข้มแข็ง มี 2 องค์ประกอบคือ การพึ่งพาตนเองของครอบครัวและความเข้มแข็งทางสังคม

เกณฑ์การให้คะแนนและความหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) และสถิติเชิงวิเคราะห์ (analytical statistic)

นิยามศัพท์

มิลเลนเนียล (Millennials)

กลุ่มคนที่เติบโตในช่วงเปลี่ยนผ่านสหัสวรรษ (millennium) เป็นกลุ่มคนที่เกิดในช่วงระหว่างต้นทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ. 2523) ถึงต้นทศวรรษที่ 2000 (พ.ศ. 2543) ซึ่งปัจจุบัน (ณ ปี 2561) หมายถึงผู้มีอายุระหว่าง 23 ถึง 38 ปี (Dimock, 2019)

ความอบอุ่น

การใช้ชีวิตร่วมกันด้วยความผูกพัน มีสัมพันธภาพที่ดี มีความพร้อมในการปรับตัว มีการสื่อสารพูดคุยกันด้วยความเข้าใจ มีการแก้ปัญหาร่วมกัน และมีสุขภาพครอบครัวที่ดี (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2561)

ความเข้มแข็ง

การที่สมาชิกมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริตพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง ประหยัด มีวินัยทางการเงิน มีหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว มีอาชีพ มีรายได้ มีความเป็นประชาธิปไตย (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2561)

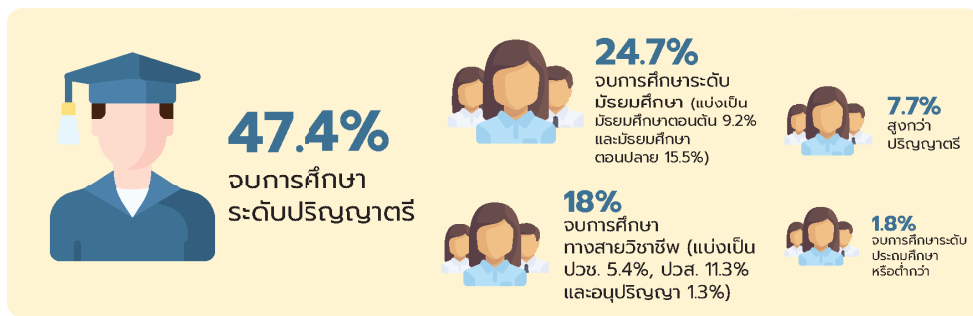
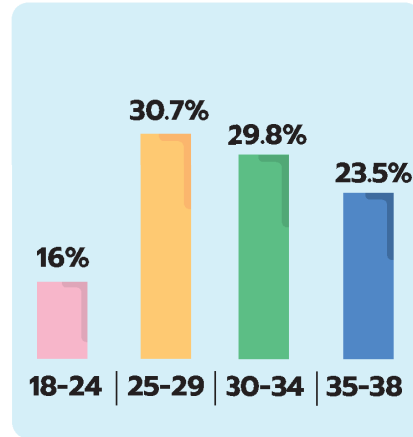
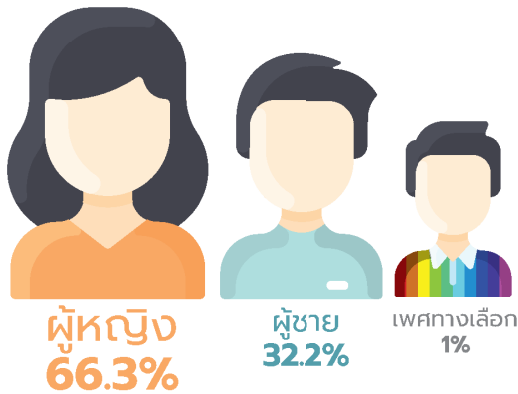
ความสงบสุข

การใช้ชีวิตร่วมกันอย่างไร้ความรุนแรง ได้แก่ ไม่มีการทำร้ายจิตใจกัน ไม่มีการทำร้ายร่างกาย ไม่มีการบังคับ หรือตั้งใจทำเรื่องผิดทำนองคลองธรรม และสมาชิกอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2561)

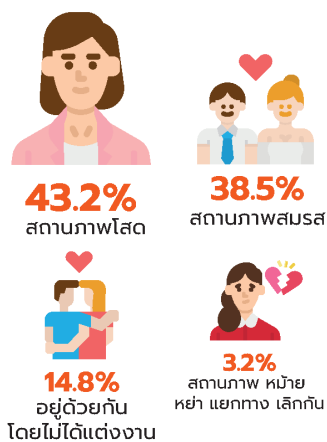

ผลการศึกษา

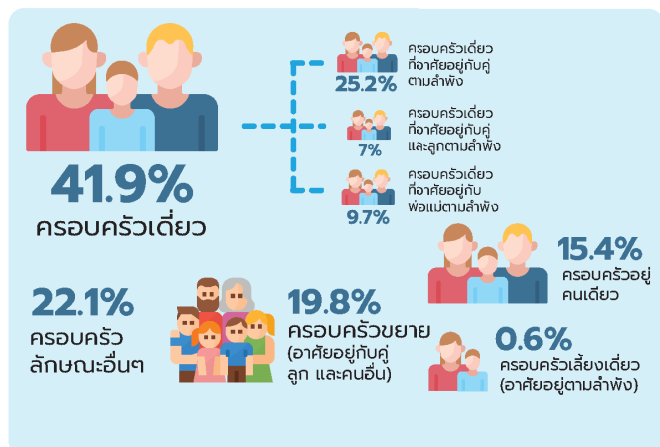
ลักษณะทั่วไปของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียล
แสดงลักษณะทั่วไปของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียล พบว่า

สถานภาพสมรส
คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล

การมีบุตรของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม ลักษณะทั่วไปของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียล (2,926 คน)

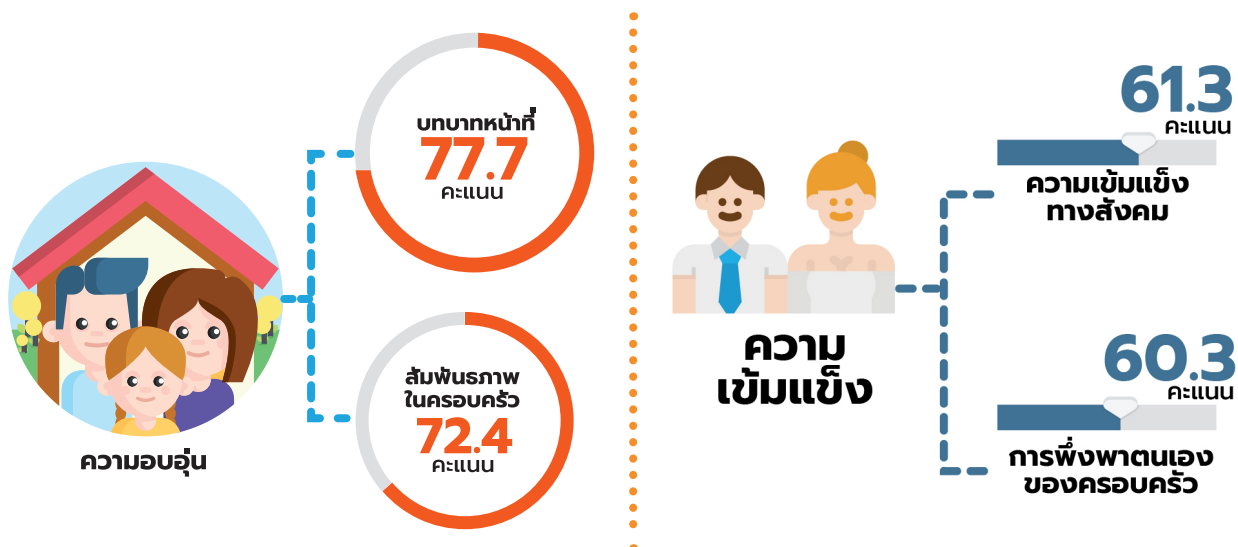
ลักษณะทั่วไปของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	941	32.2
หญิง	1,939	66.3
เพศทางเลือก	40	1.4
ไม่ตอบ	6	0.2
กลุ่มอายุ		
อายุระหว่าง 18-24 ปี	468	16.0
อายุระหว่าง 25-29 ปี	899	30.7
อายุระหว่าง 30-34 ปี	872	29.8
อายุระหว่าง 35-38 ปี	687	23.5
การศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	53	1.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	268	9.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	454	15.5
ปวช.	158	5.4
ปวส.	332	11.3
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	38	1.3
ปริญญาตรี	1,386	47.4
สูงกว่าปริญญาตรี	226	7.7
ไม่ตอบ	11	0.3
สถานภาพสมรส		
โสด	1,244	42.5
อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน	453	15.5
สมรส	1,127	38.5
หม้าย หย่า แยกทาง เลิกกัน	94	3.2
ไม่ตอบ	8	0.3
การมีบุตร		
ไม่มีบุตร	1,746	59.7
มีบุตร จำนวน 1 คน	734	25.1
มีบุตร จำนวน 2 คน	373	12.7
มีบุตร จำนวน 3-4 คน	61	2.1

ลักษณะทั่วไปของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียล	จำนวน	ร้อยละ
การมีบุตร		
มีบุตร ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป	2	0.1
ไม่ตอบ	10	0.3
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวอยู่คนเดียว	452	15.4
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (อาศัยอยู่กับลูกตามลำพัง)	19	0.6
ครอบครัวเดี่ยว (อาศัยอยู่กับคู่ตามลำพัง)	738	25.2
ครอบครัวเดี่ยว (อาศัยอยู่กับคู่และลูกตามลำพัง)	205	7.0
ครอบครัวเดี่ยว (อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพัง)	284	9.7
ครอบครัวขยาย (อาศัยอยู่กับคู่ ลูก และคนอื่น)	580	19.8
ครอบครัวลักษณะอื่นๆ	648	22.1
รวม	2,926	100.0

ดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล

ในการศึกษาดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล จะแสดงค่าเฉลี่ยคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล จำนวน 2,926 คน ในภาพรวม (ตาราง 2) พบว่า ดัชนีครอบครัวอบอุ่นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 71.3 คะแนน สำหรับองค์ประกอบของดัชนีครอบครัวอบอุ่นซึ่งมีทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าคะแนนสูงที่สุด (อยู่ในระดับมาก) คือ ความสงบสุข ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 77.8 รองลงมาคือ องค์ประกอบความอบอุ่น (อยู่ในระดับมาก) มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 75.1 คะแนน และองค์ประกอบที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุด (อยู่ในระดับปานกลาง) คือ ความเข้มแข็ง มีค่าคะแนนเท่ากับ 60.8 คะแนน

ภายใต้องค์ประกอบความอบอุ่น มีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัวและบทบาทหน้าที่ พบว่า องค์ประกอบย่อย “บทบาทหน้าที่” มีค่าคะแนนสูงกว่าองค์ประกอบย่อย “สัมพันธภาพในครอบครัว” (77.7 คะแนน และ 72.4 คะแนน) ภายใต้องค์ประกอบความเข้มแข็งมีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การพึ่งพาตนเองของครอบครัวและความเข้มแข็งทางสังคมพบว่า องค์ประกอบย่อย “ความเข้มแข็งทางสังคม” (61.3 คะแนน) มีค่าคะแนนสูงกว่าองค์ประกอบย่อย “การพึ่งพาตนเองของครอบครัว” (60.3 คะแนน)

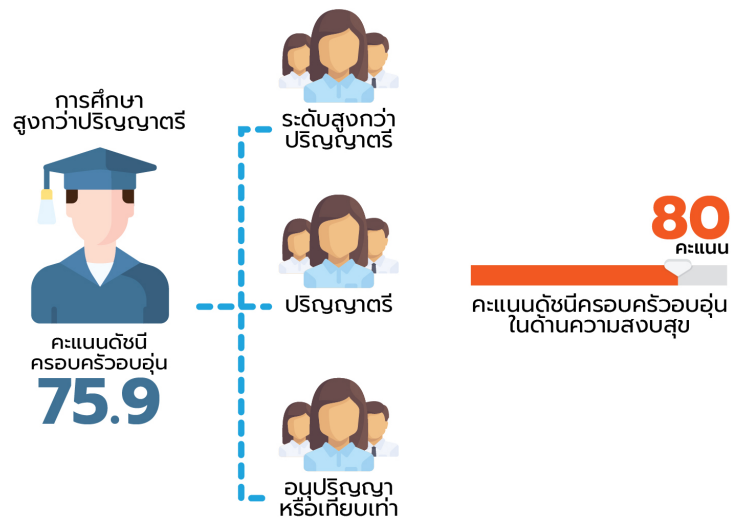
ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่น และองค์ประกอบของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล

ดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย
ความอบอุ่น	75.1
สัมพันธภาพในครอบครัว	72.4
บทบาทหน้าที่	77.7
ความอบอุ่น	60.8
การพึ่งพาตนเองของครอบครัว	60.3
ความเข้มแข็งทางสังคม	61.3
ความสงบสุข	77.8
ดัชนีครอบครัวอบอุ่น	71.3

ค่าเฉลี่ยคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบ 3 ด้านของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล เมื่อจำแนกตามลักษณะทั่วไป ดังแสดงในตาราง 3 จำแนกตามเพศ พบว่า เพศหญิงมีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นสูงกว่าเพศอื่น โดยมีคะแนนเท่ากับ 72.0 คะแนน เพศชายมีคะแนนเท่ากับ 70.0 และเพศทางเลือกเป็นกลุ่มที่มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นต่ำที่สุดเท่ากับ 66.5 คะแนน ในองค์ประกอบ 3 ด้าน คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลเพศหญิง มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคนทำงานเพศชายและครอบครัวคนทำงานเพศทางเลือกด้วยเช่นกัน

เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุ พบว่า คะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นแทบจะไม่แตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มสูงขึ้นตามกลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น โดยกลุ่มอายุ 35-38 ปี มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นสูงสุดเท่ากับ 71.9 คะแนน ตามมาด้วยกลุ่มอายุ 30-34 ปี (71.4 คะแนน) กลุ่มอายุ 25-29 ปี (71.1 คะแนน) และกลุ่มอายุ 18-24 ปี (70.5 คะแนน) ตามลำดับ ในองค์ประกอบด้านความอบอุ่นและด้านความสงบสุข คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่อายุน้อยจะมีค่าคะแนนสูงกว่าคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่อายุมากขึ้น สำหรับองค์ประกอบด้านความเข้มแข็ง พบว่า คะแนนดัชนีความอบอุ่นแทบจะไม่แตกต่างกันมากนักในแต่ละกลุ่มอายุ แต่คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลในช่วงอายุ 25-29 ปี มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น (61.4 คะแนน)

นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษา
ของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลมีผลต่อ
คะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่น ระดับการ
ศึกษายิ่งสูง ยิ่งมีผลต่อค่าคะแนนดัชนี
ครอบครัวอบอุ่นที่สูงในทิศทางเดียวกัน
ผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า ▶

ในด้านสถานภาพสมรส พบว่า คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่มีสถานภาพเป็นโสดเป็นกลุ่มที่มีคะแนนดัชนีครอบครัว
อบอุ่นสูงสุด (72.2 คะแนน) ในลำดับถัดมาเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพสมรส (71.7 คะแนน) กลุ่มที่มีสถานภาพอยู่ด้วยกัน
โดยไม่ได้แต่งงาน (68.4 คะแนน) ส่วนคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นต่ำที่สุด คือ กลุ่มที่
มีสถานภาพหม้าย หย่า แยกทาง เลิกกัน (67.5 คะแนน) ภายใต้ข้อประกอบความสงบสุข คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล
ที่มีสถานภาพโสด สมรส หม้าย หย่า แยกทาง เลิกกัน เป็น 3 กลุ่มที่มีคะแนนสูงสุดเท่า ๆ กัน (78.6 78.0 และ 78.0
ตามลำดับ) องค์ประกอบความเข้มแข็ง กลุ่มสถานภาพโสดมีคะแนนสูงสุด (62.5 คะแนน) และกลุ่มสถานภาพหม้าย
หย่า แยกทาง เลิกกัน มีคะแนนต่ำที่สุด (55.4 คะแนน) อย่างไรก็ตามภายใต้ข้อประกอบความอบอุ่น พบว่า กลุ่ม
สถานภาพสมรสเป็นกลุ่มที่มีคะแนนสูงสุด (76.3 คะแนน) และกลุ่มสถานภาพหม้าย หย่า แยกทาง เลิกกัน เป็น
กลุ่มที่มีคะแนนต่ำที่สุด (69.2 คะแนน)

ส่วนเรื่องของการมีบุตร พบว่า คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่ไม่มีบุตร มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นสูงสุด
(72.1 คะแนน) ในกลุ่มที่มีบุตรจำนวน 1 คน (70.3 คะแนน) และกลุ่มมีบุตร 2 คน (70.0 คะแนน) มีคะแนนดัชนีครอบครัว
อบอุ่นไม่แตกต่างกัน ในกลุ่มที่มีบุตรตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นต่ำที่สุด (65.7 คะแนน) ภายใต้
องค์ประกอบความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข พบว่า คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่ไม่มีบุตรมีคะแนน
สูงสุดทั้ง 3 องค์ประกอบ (ร้อยละ 75.5 62.3 และ 78.2 ตามลำดับ) เป็นที่น่าสังเกตในกลุ่ม ที่มีบุตรจำนวน 1 คน
มีบุตรจำนวน 2 คน และมีบุตรจำนวน 3-4 คน มีคะแนนองค์ประกอบความเข้มแข็งต่ำที่สุดด้วยคะแนนเท่า ๆ กัน
คือ 58.7 58.7 และ 58.5 ตามลำดับ และพบว่า ในกลุ่มที่มีบุตรตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปมีคะแนนต่ำสุดทั้งองค์ประกอบ
ความอบอุ่น ความเข้มแข็ง และความสงบสุข (ร้อยละ 68.8 ร้อยละ 60.4 และร้อยละ 67.9 ตามลำดับ)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบ จำแนกตามลักษณะทั่วไปของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล

ลักษณะทั่วไป ของคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล	ความอบอุ่น	ความเข้มแข็ง	ความสงบสุข	ดัชนี ครอบครัวอบอุ่น
เพศ				
ชาย	73.3	60.2	76.2	70.0
หญิง	76.1	61.2	78.6	72.0
เพศทางเลือก	69.1	57.3	72.7	66.5
กลุ่มอายุ				
อายุ 18-24 ปี	74.5	60.9	75.6	70.5
อายุ 25-29 ปี	74.7	61.4	77.1	71.1
อายุ 30-34 ปี	75.3	60.5	78.4	71.4
อายุ 35-38 ปี	75.8	60.3	79.5	71.9
การศึกษาสูงสุด				
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	62.3	49.4	70.3	61.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	69.8	54.9	73.9	66.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	71.8	56.6	75.9	68.0
ปวช.	71.1	56.7	73.1	67.0
ปวส.	74.2	58.5	77.4	70.1
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	77.4	58.8	80.1	71.8
ปริญญาตรี	77.6	63.7	79.3	73.6
สูงกว่าปริญญาตรี	78.7	67.1	82.2	75.9
สถานภาพสมรส				
โสด	75.5	62.5	78.6	72.2
อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน	72.2	58.1	75.1	68.4
สมรส	76.3	60.4	78.0	71.7
หม้าย หย่า แยกทาง เลิกกัน	69.2	55.4	78.0	67.5
การมีบุตร				
ไม่มีบุตร	75.5	62.3	78.2	72.1
มีบุตร จำนวน 1 คน	74.6	58.7	77.7	70.3
มีบุตร จำนวน 2 คน	74.5	58.7	76.5	70.0
มีบุตร จำนวน 3-4 คน	72.6	58.5	74.3	68.5
มีบุตร ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป	68.8	60.4	67.9	65.7

ดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบ จำแนกตามรูปแบบการอยู่อาศัยของ ครอบครัว

คะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นและองค์ประกอบจำแนกตามรูปแบบการอยู่อาศัยของครอบครัวคนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล (ตาราง 4) พบว่า กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพัง โดยไม่มีคนอื่น ๆ มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นสูงสุด (73.3 คะแนน) กลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับลูกตามลำพังมีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นต่ำที่สุด (67.0 คะแนน) ส่วนกลุ่มครอบครัวอื่น ๆ มีคะแนนดัชนีครอบครัวอบอุ่นอยู่ที่ประมาณ 71.2 คะแนน

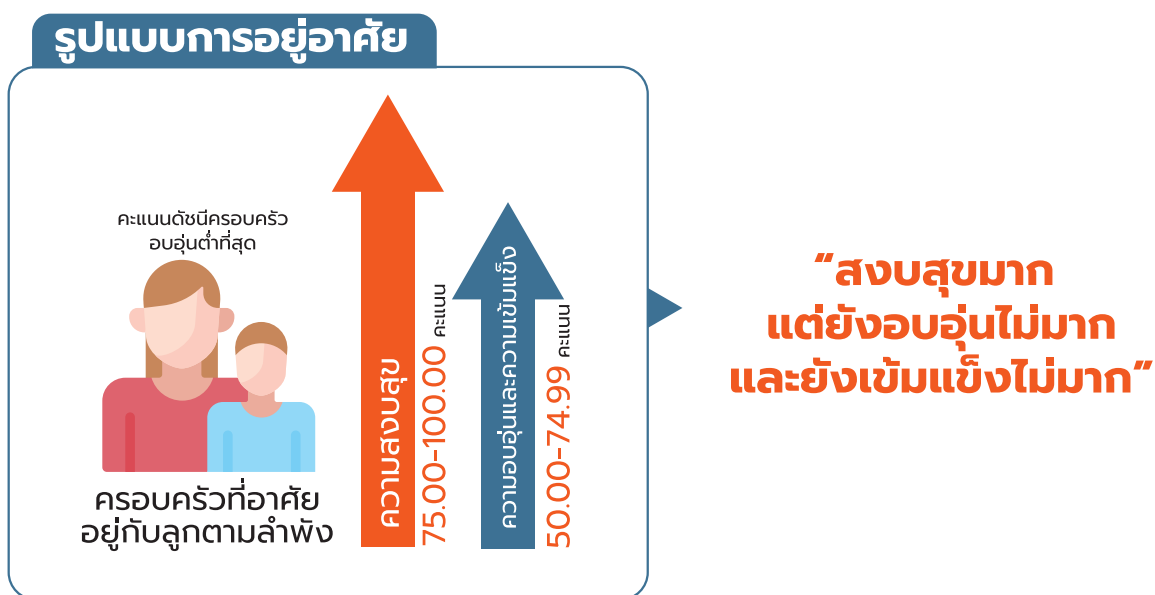
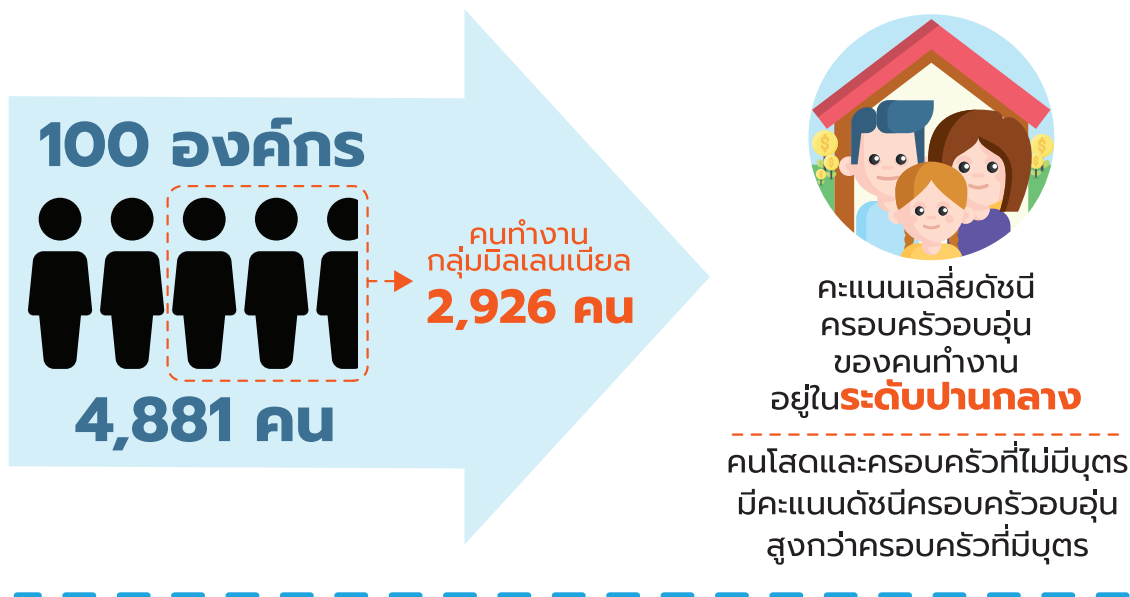
ภายใต้องค์ประกอบความอบอุ่น พบว่า คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่มีลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับคู่และลูกตามลำพัง (76.9 คะแนน) กับครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพัง (76.6 คะแนน) มีคะแนนสูงสุดไม่ต่างกันมากนัก และกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับลูกตามลำพังมีคะแนนองค์ประกอบความอบอุ่นต่ำที่สุด (66.3 คะแนน) สำหรับองค์ประกอบความเข้มแข็งคะแนนสูงสุดอยู่ใน 3 กลุ่ม คือ ครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพัง (63.3 คะแนน) ครอบครัวลักษณะอื่น ๆ (62.2 คะแนน) และครอบครัวอยู่คนเดียว (61.6 คะแนน) สำหรับกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับลูกตามลำพังมีคะแนนองค์ประกอบความเข้มแข็งน้อยที่สุดคือ 56.6 คะแนน ด้านองค์ประกอบความสุข พบว่า คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียลที่มีลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพัง กลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับลูกตามลำพัง และครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพังมีคะแนนองค์ประกอบความสุขสูงสุด (79.7 79.2 และ 78.8 คะแนน ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มที่มีคะแนนองค์ประกอบความสุขต่ำที่สุดคือ กลุ่มครอบครัวขยายที่อาศัยอยู่กับคู่ ลูก และคนอื่น ๆ มีคะแนนเท่ากับ 76.3 คะแนน

ตาราง 4

รูปแบบการอยู่อาศัยของครอบครัว คนทำงานกลุ่มมิลเลนเนียล	ความอบอุ่น	ความเข้มแข็ง	ความสุข	ดัชนี ครอบครัว อบอุ่น
ครอบครัวอยู่คนเดียว	73.7	61.6	78.4	71.2
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (อาศัยอยู่กับลูกตามลำพัง)	66.3	56.6	79.2	67.0
ครอบครัวเดี่ยว (อาศัยอยู่กับคู่ตามลำพัง)	74.8	59.1	77.5	70.6
ครอบครัวเดี่ยว (อาศัยอยู่กับคู่และลูกตามลำพัง)	76.9	59.7	78.8	71.7
ครอบครัวเดี่ยว (อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตามลำพัง)	76.6	63.3	79.7	73.3
ครอบครัวขยาย (อาศัยอยู่กับคู่ ลูก และคนอื่น)	74.9	60.2	76.3	70.5
ครอบครัวลักษณะอื่น ๆ	75.7	62.2	77.8	72.0

อภิปรายผล

โครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นไปสู่ครอบครัวสุขภาวะของแรงงานองค์กรในประเทศไทย ปี 2561 โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การมีบุตรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อดัชนีความอบอุ่นของแรงงานที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2523-2543 ซึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะงานและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเลี้ยงดูบุตร

ข้อจำกัดของการสำรวจ

ตัวอย่าง 100 องค์การที่เข้าร่วมการสำรวจ ได้รับการคัดเลือกมาจากภาคีเครือข่ายการทำงานของโครงการการพัฒนา สร้างเสริมความสุขคนทำงานอย่างยั่งยืน ที่ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการสำรวจครอบคลุมรอบรู้ของคนทำงานมิลเลนเนียลที่ได้ จึงไม่ได้เป็นตัวแทนผลการศึกษาในภาพรวมของครอบครัวคนทำงานทั้งหมดในประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การขยายกรอบ “ครอบครัวและความหมายครอบครัว” ให้มีความทันสมัยหลากหลายรูปแบบ เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดการเข้าถึงสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของครอบครัวคนทำงาน
2. องค์การควรส่งเสริมสนับสนุนความอบอุ่น ความเข้มแข็ง ความสงบสุข ของครอบครัวคนทำงานที่มีบุตร

เอกสารอ้างอิง

- เจตน์ รัตนจันะ ฐะภูมิ รัชนีพงศ์ และ พรชัย สิทธิศรีธนย์กุล. (2016). สมดุลงานและชีวิตของพนักงานกลุ่มวัยมิลเลนเนียลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. *Chula Med J*, 60 (5), 509-521
- ดาสิต จันทรเสนา. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในศูนย์สุขภาพชุมชนจังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล, กฤษยา นุ่มพญา, จีราภา นวลลักษณ์ และชนพัฒน์ ปลื้มบุญ. (2557). การศึกษาเจเนเนอเรชั่นเอ็กซ์และเจเนเนอเรชั่นวายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเจเนเนอเรชั่นอื่น. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*. 36 (141), 1-17.
- นิตยา ศษภักดี. (2546). *เครือข่ายร่วมสร้างดัชนีชี้วัดและฐานข้อมูลความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ทิศทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบบูรณาการ” ณ โรงแรมปรีณิพาเลช กรุงเทพฯ วันที่ 15 กันยายน 2546.
- บังอร เทพเทียน, ปรีดา ตาสี, ปิยฉัตร ตระกูลวงษ์ และ สุภัทรา อินทร์ไพบูลย์. (2551). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับครอบครัวเข้มแข็ง. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา*. 6 (2), 25-37.
- พัทธัย แก้วแพง, , ธัญลักษณ์ ขวัญสุข. และ ณัฐนิชา ไชยเอียด. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสงขลานครินทร์. *สงขลานครินทร์เวชสาร*. 24 (2). 111-116
- ภูเบศร์ สมุทรจักร, ธีรนุช ก้อนแก้ว, และ วิภาวัน อุเด็น. (2560). *ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา
- มนสิการ กาญจนะจิตรา กัญญาพัชร สุทธิเกษม และรีนา ต๊ะดี. (2559). *เมื่องานรัดตัว จะสร้างครอบครัวได้อย่างไร*. สมดุลชีวิตและงานของคนรุ่นใหม่. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุทธนา ไชยกุล, พรณี บุญประกอบ, มนัส บุญประกอบ, และ ทศนา ทองภักดี. (2552). การวิจัยและพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 15 (1), 162-184.
- รักพงศ์ พัยคชาคม และอาณัติ ต๊ะปิ่นตา. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะความเครียดกับประสิทธิภาพในการทำงานของคนงานเก็บขนมูลฝอยในเทศบาลต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 1 (1), 67-78.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, เฉลิมพล แจ่มจันทร์, กาญจนา ตั้งชลทิพย์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, วรณี นุตะแพทย์ และ ปรียา พลอยระย้า. (2561). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นไปสู่ครอบครัวสุขภาวะของคนทำงานองค์กรในประเทศไทย*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558) *สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553* ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2561, จาก http://popcensus.nso.go.th/table_stat.php?yr=2553
- สนธยา พงษ์ทยานนท์ และนิตยา เงินประเสริฐศรี. (2559). ความเครียดในงานของข้าราชการตำรวจไทย. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 3 (2), 165-191
- Dimock, M. (2019). Defining generation: Where millennials end and generation Z begins. Retrieved from <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>

- Martin, C. A. (2005). From high maintenance to high productivity: What managers need to know about Generation Y. *Industrial and Commercial Training*, 37(1), 39-44. Retrieved from <https://doi.org/10.1108/00197850510699965>, doi:10.1108/00197850510699965
- Myers, K. K., & Sadaghiani, K. (2010). Millennials in the workplace: A communication perspective on millennials' organizational relationships and performance. *Journal of business and psychology*, 25(2). 225 - 238. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20502509>. doi:10.1007/s10869-010-9172-7
- Parsons, T. (2007). *American society: A theory of the societal community, edited and with an introduction by Giuseppe Sciortino*. Boulder, CO: Paradigm.

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

50 ปี สถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

Happy Family Project

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

๕๐ ปี สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

HFP
Happy Family Project

บทความวิชาการ

: พัฒนาการของวิธีการศึกษาครอบครัว
: ครอบครัวอบอุ่นของคนทำงานมีเลนเนียล

.....
ภายใต้โครงการการสร้างเสริมครอบครัวอบอุ่นและมีสุข
เพื่อคนทำงานองค์กร

